

Danske unge har en grundlæggende solidarisk indstilling med fattige i andre lande, og en udbredt bekymring for klimaproblemer, fattigdom og krig, men nu skal de åbenbart til at lære noget andet i livets skole. De skal lære, hvad der betaler sig. Og de skal lære frit at vælge, hvad der betaler sig.

Kvalmegrænsen

* Foranlediget af internationale undersøgelser, der viser, at danske skolebørn ikke er så dygtige, som vi foretrækker at tro, er det igen blevet populært med Tom Paxton at stille spørgsmålet 'What did you learn in school today?'. Svaret er angiveligt 'ikke ret meget', så måske ser vi, som DPU's rektor Lars-Henrik Schmidt har antydnet det, konsekvenserne af den danske mentalitet, som Eddie Skoller fik spiddet i sin danske version med fortsættelsen 'You have been to school, not?'. Jeg skal imidlertid ikke beskæftige mig med faglighed. 'What did you learn in school today' handler jo om politisk dannelse.

Demokratiet er i de senere år for alvor kommet på den pædagogisk-politiske dagsorden. Bekymringen for ungdommens manglende demokratiske indstilling og manglende politiske engagement er særdeles udbredt, men i det hele taget må interessen for forberedelsen af unge mennesker til borgere ses i relation til demokratiseringen af Øst- og Centraleuropa, EUs udvidelsespolitik, og de globale problemer med klimaet, migration, fattigdom, krige og menneskerettigheder. Udfordringerne er store og man kan kun have sympati for alle de gode kræfter, der arbejder på, at skolen skal kunne opfylde sin demokratiforberedende funktion.

For 30 år siden var det mange skoleteoretikers vigtigste pointe, at skolens reproduktion af kapitalismens klassestruktur og falske ideologi var hovedfjenden i kampen om børnene. I dag iscenesættes skolen stort set omvendt som den sidste demokratiske bastion. I skolen kan vi etablere demokratiske fora, demokratiske samtaler, demokratiske læringsprocesser, demokratiske dyder, demokratiske værdier, sågar demokratisk læring (sic!) – alt med henblik på at producere aktive demokratisk deltagende borgere. Således afholdtes i januar dette år i København en konference med titlen 'Democratic Learning', og i Sverige blev der sidste år afholdt en anden med titlen 'Learning Democracy'. Tilsammen afspejler konferencetitlerne et dobbelt fokus på demokratiforberedelsen: De unge skal lære noget om demokratiet, men læringsmiljøet skal også være demokratisk. Form og indhold skal svare til hinanden.

Selv har jeg fornylig publiceret en rapport om Danmarks deltagelse i IEAs undersøgelse Civic Education Study. Hovedkonklusionen er, at danske 14-15 årige på mange måder udviser en solidarisk og demokratisk indstilling. Den måde hvorpå de unge forberedes til deres liv som borgere afhænger selvfølgelig ikke kun af skolen, men i højere grad af 'livets skole'. Et overordnet resultat af IEAs un-

dersøgelse er således også, at unges politiske dannelse hænger uløseligt sammen med deres lands politiske kultur. Det kan næppe overraske nogen, men er alligevel en vigtig pointe. Lad os derfor synge Tom Paxtons skolesang som en metafor over livets skole.

*What did you learn in school today,
Dear little boy of mine?
What did you learn in school today,
Dear little boy of mine?*

*I learned that Washington never told a lie.
I learned that soldiers never die.
I learned that everybody's free,
And that's what the teacher said to me.*

*I learned that policemen are my friends.
I learned that justice never ends.
I learned that murderers die for their crimes
Even if we make a mistake sometimes.*

*I learned that Government must be strong;
It's always right and never wrong;
Our leaders are the finest men
And we elect them again and again.*

*I learned that war is not so bad;
I learned about the great ones we have had;
We fought in Germany and in France
And someday I might get my chance.*

*That's what I learned in school today,
That's what I learned in school.*

Hvad lærer de unge så i livets skole for tiden? Tja, ved det seneste frie valg stemte et flertal af danskerne for, at de gerne vil have mere valgfrihed. Det var i det mindste et hovedslogan for partiet Venstre i valgkampen. Borgerne skal frit kunne vælge. Frie valg på så mange hylder som muligt ses som ensbetydende med frihed. Det minder mig om, at der på valgtidspunktet var en reklame ved DSB kioskerne, hvor ordlyden (frit efter min hukommelse) var 'pommes frit valg'. Efter valget kunne man ganske rigtigt konstatere, at et flertal af danskerne mente, at det var fedt nok.

Efter således at være blevet frit valgt ved et frit valg vælger regeringen frit, i overensstemmelse med valglofterne, at Danmark ikke længere skal yde så megen bistand til verdens fattigste, at Danmark ikke skal bekymre sig om de globale klimaproblemer med mindre det kan betale sig, at fartgrænserne skal sættes op så flere lem-læstede kan udnytte deres frie sygehusvalg, at der igen skal indføres tv-reklamer rettet mod børn så de fra starten kan udvikle en hensigtsmæssig forbrugeradfærd, og at 'flytningestrømmen' til Danmark skal standses (med undtagelse af veluddannede flygtninge, der betaler sig). Og konkret i denne sammenhæng om politisk dannelse forresten også, at Det internationale Akademi for Uddannelse og Demokrati skal nedlægges. Børnerådets arbejde på at fremme kendskabet til FNs børnekonvention skal der også spares på. Den opvoksende generation skulle jo nødtigt komme til at lide af den vrangforestilling, at den har rettigheder. I forvejen kan den jo vælge frit. For at illustrere sin sociale bevidsthed donerer statsministeren samtidig 22.000 kr. til nye kondisko til socialt udstødt i København. En vis kvalme begynder at indfinde sig.

Det er alt sammen 'fair nok', vil mange sikkert sige. Politik er at føre sin politik igennem. Der skal prioriteres, som det handlekraftigt hedder fra regeringen, men hvad kan de unge mennesker lære af dette? De kan lære, hvad der naturligvis er indlysende for enhver, at i en verden hvor tre menneskers formue er på størrelse

Af Jens Bruun, forskningsassistent ved Danmarks Pædagogiske Universitet

med nationaløkonomien i de 48 fattigste lande i verden (ifølge Worldwatch) er frit valg af hjemmehjælp det største problem i Danmark. Metaforikken er næsten ubærlig ikke sandt: Hjemme-hjælp. På et tidspunkt fik man det indtryk, at det handlede om minimalstatslig ideologisk privatisering, men de seneste meldinger fra statsministeren er, at det ikke handler om, at det ene er bedre end det andet. Næ, vi skal bare være sikre på, at vi får noget for pengene. Hvem 'vi' så end er? I nytårstalen fremhævede statsministeren ikke de hundredevis af danske udehjælpere (nødhjælpsarbejdere), men lovpriste derimod danske uniformerede enheders betydning i udlandet. Samtidig med en nedtrapning eller lukning af en lang række ulands-bistandsprojekter ser den nye regering det som et af sine tilsyneladende vigtigste symbolske mål at få danske kampfly i aktion over Afghanistan. I min ovennævnte undersøgelse dokumenteres det blandt andet, hvorledes danske unge har en grundlæggende solidarisk indstilling med fattige i andre lande, og en udbredt bekymring for klimaproblemer, fattigdom og krig, men nu skal de åbenbart til at lære noget andet i livets skole. De skal lære, hvad der betaler sig. Og de skal lære frit at vælge, hvad der betaler sig.

Peter Sloterdijk introducerer i 'Kritik af den kyniske fornuff' (1983) kategorien kynisme som udtryk for den oplyste falske bevidsthed, som han ser som vor tids almene tilstand. Peter Sloterdijk taler således om, at »den, der i vore dage tjener systemet, udmærket kan gøre med den højre hånd, hvad den venstre aldrig ville have tilladt. Om dagen koloniserer om aftenen koloniseret; af erhverv den der administrerer og udnytter systemet, som fritidsperson den der bliver administreret og udnyttet; officielt funktionskyniker, privat en person der ikke er bange for at vise følelser (...) funktionelt kapitalens agent, intentionelt demokrat; i forhold til systemet en funktionær for tingsliggørelsen, i forhold til livet en der prøver at realisere sig selv; objektivt bærer af ødelæggelsen, subjektivt pacifist; i sig selv den der udløser katastrofen, for sig selv harmløsheden selv. Hos skizoide er den slags muligt (...) dette mismask er vor moralske status quo«. Og hvad betyder det så for det politiske?: »Jo mere et moderne samfund forekommer at være uden alternativ, des mere kynisme vil det tillade sig selv (...) den toneangivende magts repræsentanter på den politiske og den økonomiske scene bliver hule, skizoide og flygtige«. Når Peter Sloterdijk om tidens kyniker skriver, at »En vis chik bitterhed understreger hans handlemåde. For kynikere er ikke dumme, og de ser i høj grad hist og her det intet, som alt fører til«. Ja, så er enhver lighed med nulevende politikere og politiske handlinger naturligvis helt og aldeles tilsigtet.

Kynismen foregår samtidig ved hjælp af en kvalmende intimiserende intimidering og intimiderende intimisering af det politiske. Det findes på flere niveauer, men kan her tage afsæt i Sloterdijks eksempel om den officielle funktionskyniker versus den private følsomme person. Med den ene hånd taler statsministeren i rosenrøde vendinger om, hvorledes hjemmehjælperen på sand næstekærlig vis

i fremtiden skal have tid til at sætte sig ned med borgeren og over en kop kaffe for at aftale, hvilke opgaver, der skal udføres, mens han med den anden tager pengene fra verdens absolut fattigste. Som vinkel for en præsentation af landets nye kulturminister valgte en af de store tv-kanaler at inddrage dennes privatsfære, og som seer kunne man undrende se til, mens hr. Mikkelsen overdrevent pædagogisk til ære for kameraet fortalte sin kun halv vågne datter, at 'far skal være noget der hedder kulturminister'. Hvorefter kulturministerens første eksempel på handlekraft var at indføre flere børnereklamer på TV. I skrivende stund er et andet eksempel på en skizoid logik, at EU vil støtte tobaksbønder med dusinvis af milliarder, mens kampagne efter kampagne i skoleregi samtidig forsøger at overbevise ungdommen om tobakkens sundhedsskadelige virkninger. Skolen og livets skole på kollisionskurs.

Ifølge Peter Sloterdijk kan tidsåndens moralsk-psykologiske stemning indfanges ved hjælp af en fysiognomisk sans, der ikke som oplysningen tingsliggør og sagliggør omgangen med verden. Tidsånden går os i blodet, og i kynismen ser den moderne ulykkelige bevidsthed sig selv i øjnene. Min fysiognomiske sans er mere kvalmeorienteret for tiden. Kvalme opstår, når man har fået 'for meget', og hvad så, når kvalmen erstatter kynismen og depressionen som tidsåndens mere kroniske psykosomatiske tilstand? Propper man sig med mere og mere som i bulimien for i den gentagne opkastning at gentage afvisningen af følelsen eller nægter man overhovedet at proppe sig som i anoreksien for at undgå følelsen? Når man for 117. gang har hørt hyldesttalen til demokratiet, ender man konfronteret med virkeligheden med at nå kvalmegrænsen. Så kan det være helt befriende at citere Jørgen Knudsen: 'Har man sagt demokrati, har man også sagt hal-leluja', skrev han i HUG 66, 1997, og han fortsætter sammesteds: 'Intet er så demoraliserende for borgerne i et land som at leve med et styre, de selv har valgt, og som de oplever som en trussel mod kommende slægter'. Så sandt. Vor tids demokratiske problem er ikke de unge, men demokratiets kvalme kynisme.

I 1964! skrev Herbert Marcuse i 'Det en-dimensionale menneske': »Under et almindeligt repressivt styre kan friheden selv gøres til et stærkt middel til beherskelse. De valgmuligheder, der eksisterer for den enkelte, har ingen afgørende betydning for graden af menneskelig frihed, det har derimod, hvad man kan vælge, og hvad den enkelte faktisk vælger (...) Det, at man frit kan vælge sine herrer, afskaffer hverken herrerne eller slaverne. Frit valg mellem et stort antal varer og tjenesteydelser betyder ikke det samme som frihed«.

Vi vælger frit vores herrer, men samtidig vælger vi den kyniske treenighed af kapitalismens frie markedskræfter-højteknologi-demokrati, hvori demokratiets midler forfalder til dets mål. Så kan man da ikke undre sig over, at Pink Floyd kan få et megahit ved at synges 'All in all it's just another brick in the wall'. Kvalmen kender ingen grænser. ▲